

KDYŽ JDOU DVA DO KOSTELA

Lukáš 18,9-14

1. Kdo to přichází na služby Boží?

Bylo by jistě zajímavé moci nahlédnout do toho, s čím lidé přicházejí každou neděli do kostelů a modliteben. Proč tam vlastně chodí, co je k tomu vede a motivuje? A co očekávají, že tam prožijí? Možná nás napadne, že odpověď na tuto otázku je jednoznačná a jednoduchá. Ale kdoví. Možná by ty odpovědi byly naopak velice různorodé a pestré. A třeba by někdy stálo za to si položit takovou otázku i přímo osobně sám sobě. Proč já tam vlastně chodím? Ať už odpovíme jakkoli, jisté je, že na bohoslužbu přináším sám sebe s tím, co prožívám. Ano, mohu odpovědět, že chodím na bohoslužby, abych pobyl s Bohem a druhými věřícími, abych mohl slyšet Boží slovo, abych mohl Boha uctívat atd. Ale toto vše vždy nějak ovlivňuje to, co právě prožívám a kde se ve své životní cestě nacházím. Jednoduše řečeno, přináším si do kostela to, kdo a jaký jsem a co prožívám. A to hodně ovlivní to, co v tom kostele nakonec skutečně prožiji. Když přicházím na bohoslužbu plný radosti, patrně prožiji bohoslužbu jako místo chvály. Když jsem prožil nějakou konkrétní Boží pomoc v životě, patrně pro mě bude bohoslužba zkušeností vděčnosti. Když do života vstoupí problém, nemoc, trápení, patrně budu hledat v bohoslužbě posilu, podporu, povzbuzení. Zkrátka můžeme na bohoslužbu pohlížet jakkoli objektivně, ale ve skutečnosti ji prožíváme i hodně subjektivně, ovlivněni právě tím, s čím na bohoslužbu přicházíme. Každá bohoslužba má svou objektivní stránku – oslava Boha, slyšení Božího slova, chvála, uctívání atd., ale do toho vnášíme i své osobité příběhy a podtexty, do kterých třeba nevidí nikdo jiný, jenom Pán Bůh sám. Řekněme, že každá bohoslužba tak má svou viditelnou a skrytou podobu. Navenek všichni jednotně zpívají, naslouchají, ale v nitru každý prožívá něco jiného.

Také v dnešním čtení jsme mohli díky Ježíšovu podobenství nahlédnout pod pokličku dvou lidí, kteří jdou do chrámu. V tom chrámu se patrně také odehrávaly ty objektivní bohoslužebné děje. Ale v tom všem dění je pozornost zaměřena také na vnitřní prožitky dvou velice odlišných lidí. A také výsledek, který si z návštěvy chrámu odnesli, byl u každého úplně jiný.

Do chrámu přicházejí farizeus a celník. Je to podobenství, tudíž Ježíš patrně nemá na mysli nějakého konkrétního farizeje či celníka. Oba pojmy, farizeus a celník, zde představují spíše typy osobností, jakési symboly, pod kterými si posluchač na první dobrou hned něco představil. Když se řeklo *farizeus*, v lidech to patrně hned vyvolalo pojmy jako zbožný, spravedlivý. Když se řeklo *celník*, naskočily výrazy jako kolaborant, zloděj, vyděrač. V Ježíšově příběhu tedy nepřichází až tak dva konkrétní lidé, jako spíše dva typy lidí – sobě navzájem tak vzdálené. Dva úplně jiné světy. Farizeové tvořili v rámci Izraele jakési hnutí zvláště horlivé snahy o naplnění Božího zákona a tradic otců. Celníci oproti tomu měli pověst právě opačnou. Vybírali daně a poplatky pro okupační římskou správu, byli tedy vnímáni jako kolaboranti. Měli pověst zlodějů a vyděračů, protože mnohdy vymáhali víc, než jim bylo určeno, pro své vlastní obohacení.

2. Co se děje pod povrchem?

A značně protikladné je i to, s čím oba do chrámu přicházejí. Pozornost je jako prvnímu věnována farizeovi: „*Farizeus se postavil a takto se sám u sebe modlil...*“ (v. 11). Tato drobná zmínka „sám u sebe“ může znamenat docela obyčejně, že se modlil potichu, v duchu, v mysli, neveřejně. Ale možná je v ní i jakýsi náznak námětu té modlitby, oč mu v ní jde. Tou jeho modlitbou je vlastně jakási sebe prezentace. Pochlubit se Pánu Bohu sebou samým. Od Boha nic nežádá, nic nepotřebuje. Jeho potřebou je pouze předvést svůj skvělý život. Můžeme to říci tak, že farizeova modlitba stylu „sám u sebe“, je spíše projevem jeho duchovní pýchy a nadřazenosti než opravdovou modlitbou a setkáním s Bohem.

Existují různé vady modlitby, které nám znemožňují autentické setkání s Bohem. A nejsou to záležitosti technického typu, jestli se modlíme správnými slovy, jestli používáme správné výrazy nebo jestli u toho stojíme nebo klečíme. Na tom popravdě jen pramálo záleží. Jsou to jen vnější formy modlitby. Ale mnohem důležitější je právě to, co v modlitbě prožíváme vnitřně, s čím a v jakém duchu se před Pána Boha stavíme. To rozhoduje o tom, zda jde skutečně o modlitbu, o autentické setkání s Bohem. Farizeova

modlitba má vlastně jen formu modlitby. Je v chrámu Božím, stojí před Bohem a oslovuje Boha. Ale byla to opravdu modlitba? Formálně vzato ano, dokonce Pánu Bohu děkuje, a vděčnost je přece jeden z nejlustnějších smyslů modlitby. A přece ve výsledku šlo spíše o samomluvu než o modlitbu. Farizeova modlitba, byla modlitbou pýchy, modlitbou duchovně pyšného člověka. A tam, kde je člověk takto plný sebe sama, vlastně nemá ani prostor pro to, aby se setkal s Bohem. Taková modlitba zůstane monologem, byť se obrací k Bohu. Bůh není vpuštěn, protože ani není potřeba. Bůh zde posloužil jen jako projekční plátno, na které farizeus promítl powerpointovou prezentaci svých úspěchů. Ano, děkuje za ně Bohu, a přece je ta modlitba plná jeho já. „*Bože, děkuji ti, že nejsem jako ostatní lidé, vyděrači, nepoctivci, cizoložníci, nebo i jako tento celník. Postím se dvakrát za týden a dávám desátky ze všeho, co získám*“ (v. 11-12). Modlitba, ve které se opovrhuje druhými lidmi a vynáší se na piedestal vlastní já, je modlitbou bezbožnou, modlitbou bez-Boha, byť se k němu obrací.

Hlavní síla farizeismu se stala zároveň jeho největší slabinou. Hnutí farizeismu si dalo do vínku opravdově ctít Boha přísným a pečlivým dodržováním všech ustanovení Mojžíšova zákona. Stali se virtuózy zbožnosti. A nutno říci, že v tom skutečně vyčnívali nad ostatní. Problém byl v tom, co se píše v úvodu toho dnešního podobenství. Lukáš tam říká, že Ježíš vyslovil toto podobenství na adresu „*těch, kteří si na sobě zakládali, že jsou spravedliví, a ostatními pohrdali*“ (v. 9). Nezpochybňuje se zde farizejská horlivost v dodržování ustanovení zákona, ale jejich duchovní pýcha, pocit nadřazenosti a pohrdání těmi, kdo jejich úrovně zbožnosti nedosahovali. Zkrátka to, že jejich náboženská horlivost jim stoupla do hlavy. My jsme ti spravedliví a ostatní jsou jen chátra, co neplní zákon. I zbožnost a poměr k Bohu mohou být plné lidské pýchy a duchovní nadřazenosti. To je ovšem znetvoření skutečného vztahu k Bohu a k bližnímu. Pýcha znemožňuje skutečný vztah s Bohem i s člověkem. Farizeus odchází z chrámu plný svého zbožného sebeklamu, a tím pádem i žalostně prázdný co se týče skutečné Boží přítomnosti. Nemohl od Pána Boha nic přijmout, protože po něm nic nezádal. Já nic nepotřebuji, všechno mám, všechno jsem naplnil a dosáhl vlastním úsilím.

A pak tam docela vzadu stojí ten druhý člověk, celník. Už jeho postoj ukazuje, že přichází v docela jiném duchu, než farizeus: „*Avšak celník stál docela vzadu a neodvážil se ani oči k nebi pozdvihnout; bil se do prsou...*“ (v. 13). Stojí „docela vzadu“, jako by se styděl být na očích Bohu i lidem. Jeho stud prozrazuje i to, že se dívá do země. Nemá odvahu podívat se do očí Bohu ani lidem. Bije se do prsou. „*Bože, slituj se nade mnou hříšným*“ (v. 13). Celník byl protikladem farizeje. On nemohl Bohu předložit portfolio svých akcí, svých hodnotných skutků a zásluh. Byl to zloděj, kolaborant a vyděrač. *Persona non grata*, nežádoucí osoba, a to nejen v očích zbožných farizeů, ale celé židovské společnosti. Nemá, co by Bohu mohl nabídnout. Nemá se čím pochlubit, nemá, čím by vyspravil svůj obraz v Božích očích. Jeho modlitba je proto krátká a stručná: „*Bože, slituj se nade mnou hříšným.*“ Je to postoj pokory. Vědomí své vlastní malosti a ubohosti, také potřebnosti a nouze.

3. S čím kdo odchází

Bohoslužba v chrámu končí, lidé se rozcházejí. S čím, kdo jde domů? Farizeus se přišel Pánu Bohu předvést, jak dobře si stojí. S tím také i odešel, aniž od Boha něco přijal. Odešel s tím, že se potěšil ve své samolibosti. To byl výsledek jeho modlitby. Přišel před Boha, ale s Bohem se nesetkal. Nevпустиť jej dál, protože jej nepotřeboval. Celník přišel s prosbou o Boží slitování, s prosbou o smíření s Bohem. A Ježíš říká: „*Pravím vám, že ten celník se vrátil ospravedlněn do svého domu, a ne farizeus*“ (v. 14). A na vysvětlenou dodává: „*Neboť každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se poníží, bude povýšen*“ (v. 14). Úsilí farizeů bylo jistě obdivuhodné, ale často ztroskotalo na přesvědčení, že mohou před Bohem obstát tím, že uplatní svou vlastní spravedlnost, založenou na lidském snažení. Vedlo to mnohé k pocitům duchovní nadřazenosti. Jako by jim unikalo slovo proroka Izajáše, že všechna lidská spravedlnost je jako potřísněný šat (Iz 64,5). Neuvědomovali si, jak jsou zde lidské snahy nedostatečné a ubohé. Srovnávali se s druhými lidmi – s vykřičenými hříšníky. A z tohoto srovnání vycházeli jako ti „lepší“, jako spravedliví. Ale nedokázali už vidět, že Boží pohled je ještě jiný. Ježíš se jim ten Boží pohled snažil zpřístupnit, když na různých místech odhaloval povrchnost a formálnost farizejské zbožnosti a odhaloval skryté hříchy pýchy a nemilosrdné tvrdosti. Celník narazil na dno. Nemohl se schovávat za žádný plášť spravedlivého. To jej

ale nakonec osvobozovalo přijít před Boha autenticky s plným vědomím a přiznáním si, jak na tom před Bohem jsem. Mohl vyznat svou potřebnost a bídu, a tudíž tak mohl přijmout to, že Bůh ze srdce rád obdarovává slabé, hříšné a ubohé. Farizej neodešel „ponížen“, bez ospravedlnění Božího proto, že by mu ho Bůh chtěl upřít, ale protože ho nebyl schopen spatřit a přijmout.

A proto jak jsme si na začátku kladli tu otázku s čím přicházíme nejen na bohoslužbu, ale jistě k Bohu vůbec, je skutečně otázkou zásadního významu. Co je ve mně, když k Bohu přicházím? Na tom závisí i to, s čím odejdu „domů“. Kéž nám Bůh dá vždy pravdivý pohled na sebe samé. Pak budeme schopni Boha skutečně slyšet a nechat se jím obdarovat.

Neděle 24.1.2021 Sbor CB P3 M. Žemlička